
Waarom is de overgrote meerderheid van de #MeToo-daders man? Is dat aangeleerd gedrag, is het lust, is het macht – wat bezielt de man? Een antropoloog, evolutionair psycholoog, seksuoloog, forensisch psycholoog en filosoof geven antwoord.

Door **Ianthe Sahadat** en **Margreet Vermeulen**

Illustratie **Eleanor Shakespeare**

Deze donderdag nog greep een mannelijke kennis me vast en kustte me. Vrienden lachten erom. Dronken zijn is geen excuus. #MeToo

Mannen zijn zonder uitzondering beledigd als ik geen seks met ze wil. Ik moet me vereerd voelen dat zij mij willen. #MeToo

Ik ben op mijn zeventiende uit een rijdende auto gesprongen omdat mijn date me probeerde aan te randen. #MeToo

Mijn baas wilde me iets uitleggen, of ik even wilde komen kijken. Hij zette me klem tegen de muur. #MeToo

De kennis die ongevraagd kust, de café-bezoeker die zichzelf *the catch of the day* waant, de date die vindt dat hij ergens recht op heeft, de baas die van het moment gebruikmaakt. De reeks getuigenissen met de hashtag MeToo is eindeloos en nog lang niet ten einde.

Harvey Weinstein, Kevin Spacey, Bill Cosby. Of dichterbij de castingdirecteur, de toneelschooldocent en de Bachdirigent. Eén ding hebben bovenstaande #MeToo-verdachten gemeen: ze zijn man. En hun slachtoffers vaak vrouw.

Hoe kan het dat 95 procent van de plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag man is? Al die opmerkingen, dat gluren, sissen en joelen, betasten en graaien, vergrijpen en verkrachten, is dat aangeleerd gedrag, is het lust, is het macht – wat bezielt de man?

Het ultieme levensdoel van de man: zo veel mogelijk nageslacht produceren. Het is de basis van de evolutionair psychologische verklaring van #MeToo. De man kan, in theorie, oneindig veel kinderen maken. Want sperma is goedkoop. Kwantiteit versus kwaliteit. Vrouwen hebben dankzij de duur van zwangerschap en zoogtijd baat bij een kritische selectie van hun spermadonor.

'Dat heeft geleid tot asymmetrische belangen', zegt Mark van Vugt, hoogleraar evolutionaire psychologie aan de Vrije Universiteit. 'Die terug te voeren zijn op onze voorouderlijke omgeving. Vrouwen moeten heel voorzichtig zijn met wie ze seks hebben en mannen grijpen elke gelegenheid aan die een kans op seks biedt.'

Nature, kortom. De evolutie, het oerbrein. Verspreid dat zaad!

Mensen zijn primaten, zegt ook corporate antropoloog Danielle Braun die de

nadruk legt op macht en minder op het verspreiden van zaad. 'Wij denken hiërarchisch, net als apen. Zet vijf kindjes in de zandbak en binnen no time is er een de leider. We ontkennen het graag, maar de waarheid is dat we tribale wezens zijn en dat er een leider is die voor ons zorgt. In ruil daarvoor geven we seks en leveren een deel van onze autonomie in.'

Het mannelijk einddoel is de top van de apenrots. Gedreven door voortplantingsdrift, denkt de evolutionair psycholoog. Vooral gedreven door machtsbelustheid, aldus de corporate antropoloog. En als daar grensoverschrijdend seksueel gedrag bij komt kijken, is seks niet het doel, maar puur een manier om macht te doen gelden en te versterken, zegt Braun, die in de jaren negentig promoveerde op de organisatiecultuur in de Nederlandse politie en sindsdien in het bedrijfsleven werkt als adviseur en spreker. 'Met #MeToo-gedrag laten mannen zien dat ze de opperaap zijn.'

Oerdenken

We vinden maatschappelijk gezien dan misschien dat je niet zomaar aan vrouwen mag zitten, vanuit ons tribale oerdenken vinden we het eigenlijk wel oké. Braun: 'Dat noemen we het Franse presidentiële machtssyndroom. 'Als je heel erg beroemd bent, een popster of de president van Frankrijk, mag je heel veel vriendinnen hebben. Macht en het hebben van veel seksuele relaties gaan samen. Als samenleving accepteren we dat. We gniffelen erom.'

Filosoof Jan Sleutels noemt de evolutionaire redenering gevaarlijk en gemakzuchtig. 'Als het beestje zo in elkaar zit, lijkt het alsof we er niks aan kunnen doen.' Biologie en evolutie spelen zonder meer een rol bij ons gedrag, zegt Sleutels, die filosofie doceert aan de Uni-

versiteit Leiden. 'Waarom seks lekker is, waarom we graag zoete dingen eten – dat is allemaal vrij eenvoudig evolutionair te verklaren. Maar als je wilt weten waarom vrouwen weinig topposities bekleden of waarom mannen zich vaker schuldig maken aan seksuele intimidatie, dan zijn evolutionaire verklaringen te kort door de bocht, vindt de filosoof. 'Er ligt altijd een hele spaghetti van cultuurhistorische factoren overheen die minstens zo'n grote rol spelen, maar die lastig te duiden zijn. Die slaan we dan gemakshalve maar over en dan houden we het op de biologische evolutie.'

Hij hekelt de trend om terug te grijpen op eigenaardigheden van onze voorouders in het stenen tijdperk om te begrijpen waarom wij bepaalde dingen doen. En omgekeerd proberen wij ook oermensen te begrijpen door onszelf op hen te projecteren. Dan liggen denkfouten op de loer, zegt Sleutels. 'Denk aan *The Flintstones*, een populaire tv-serie uit de jaren vijftig die in de steentijd speelt. Fred Flintstone is net als wij, maar dan met een prehistorische draai. Wel een stropdas om, geen pak aan. Wel een koelkast, maar geen elektriciteit. Dat is natuurlijk een karikatuur. Maar het is net zo karikaturaal om te denken dat wij oermensen zijn in een modern jasje.'

Ook huisarts en seksuoloog Peter Leusink vindt het afschilderen van mannen als testosteronbommen met alfa-drift te eendimensionaal. Hij trad het afgelopen jaar geregeld als spreker op #MeToo-debatavonden aan, bij elke gelegenheid was er wel iemand die dat deed.

'De rol van testosteron is klein', zegt Leusink. 'Maar die is er wel.' Dat wisten seksuologen al en recente studies bij transgendermannen, geboren als vrouw, laten zien dat een testosteronbehandeling wel degelijk wat teweeg-

▶ LEES VERDER OP **PAGINA 12**

brengt. Columnist Maxim (voorheen Marjolijn) Februari schreef over zijn eigen ervaringen hiermee: hoe je plotseling blaakt van onredelijk groot zelfvertrouwen, jezelf het centrum van de wereld waant, denkt dat iedereen je wil beminnen en hoe je overal opgewonden van wordt.

'Dat zien we ook bij adolescente jongens', zegt Leusink, 'een lichaam vol gierende hormonen dat op van alles reageert.' Bij een man is de seksuele respons bovendien erg fysiek, hij krijgt een erectie. 'Laat je vrouwen naar erotisch stimulerende beelden kijken, dan is hun fysieke reactie net zo snel, ze worden wocchtig, de schaamlippen en clitoris zwellen op, maar de ervaring van opwinding die zij beschrijven komt pas later.'

Er is kortom een verschil in genitale reactie en geestelijke beleving van seksuele prikkels. Voor vrouwen is de context belangrijk. Bij mannen niet, zegt Leusink. 'Testosteron zorgt voor een stijve, maar dat betekent niet dat je ook letterlijk je pik achterna moet lopen.'

Impulsbeheersing

Leusink is ervan overtuigd dat jongens en meisjes in de puberteit anders met lichaam en context leren omgaan. Een vleugje *nature* dus, maar vooral *nurture*. 'Er is ook geen rechtstreekse relatie tussen testosteron en grensoverschrijdend gedrag. Mannen met meer testosteron zijn niet vaker zedendelinquent.'

Die hormonen gieren dus wel, de vraag is: wat doe je daarmee als mannetjesdier? Impulsbeheersing, of het ontbreken daarvan, is niet voor niets de voornaamste veroorzaker van seksueel grensoverschrijdend gedrag, zegt forensisch psycholoog Wineke Smid, onderzoeker bij De Forensische Zorgspecialisten.

Sommige plegers hebben hoe dan ook moeite met impulsbeheersing, niet alleen op het seksuele vlak, benadrukt Smid. En als er drank en drugs in het spel zijn, gaan de remmen tijdelijk nog verder los. Ter illustratie noemt Smid het seksuele geweld op universitaire campussen in de VS. Uit recent onderzoek blijkt dat een op de vijf vrouwen ermee te maken krijgt. 'We waren dronken en hij dacht dat hij het kon maken, dat soort verhalen

De evolutionaire redenering is **gevaarlijk en gemakzuchtig**. Als het beestje zo in elkaar zit, lijkt het alsof we er niks aan kunnen doen

Jan Sleutels
filosoof

hoor je veel bij #MeToo. Bij die ongewenste seksuele ervaringen is bijna altijd drank of drugs in het spel.' Ook werkgerelateerde #MeToo-klachten spelen zich vaak af op feestjes, in hotelkamers. 'Een goede tip is dus: houd middelen en seks gescheiden', aldus Smid.

Zedendelicten zijn een mannen-aangelegenheid, zegt de forensisch psycholoog. Voor 95 procent. Voor het argument dat de vrouwelijke plegers niet ontdekt worden omdat jongens en mannen er uit schaamte meer over zouden zwijgen, bestaat volgens Smid geen wetenschappelijke aanwijzing. 'Tegen de meerderheid van de mannelijke daders wordt ook geen aangifte gedaan. En een groot deel van de vrouwelijke plegers deed het niet alleen, maar met een man.'

Hier trekt de corporate antropoloog aan de rem. 'Het moet geen *man-bashing* worden', zegt Braun. 'Om te beginnen zijn mannen soms ook slachtoffer: denk aan alle misbruik-

schandalen in de kerk waarvan vooral jongetjes de dupe zijn geworden. En vrouwen kunnen ook dader zijn, zelfs een van de aanstichtsters van #MeToo bleek seks te hebben gehad met een minderjarige jongen die dat niet wilde.'

Een deel van de zedendelinquenten heeft later spijt, zegt Wineke Smid. 'Een andere groep, dan heb je het echt over de antisocialen en psychopaten, is niet geïnteresseerd of hun gedrag rot is voor een ander.'

Seksuele overperceptie

Jonge mannen hebben 'hun inhibitie', hun remmingen, nog niet op orde en ze hebben juist extra veel dadendrang, volgens de forensisch-psycholoog. Die combinatie is risikant. 'Het adolescente brein is nog niet in staat om plannen goed af te wegen en consequenties te overzien. Daarmee vergoelijk ik niets, maar het is wel van belang om te weten dat niet elke zedendelinquent in herhaling zal vallen. Cruciaal in de behandeling is daarom: leren omgaan met impulsiviteit. Iets op een cruciaal moment niet doen. Je anders leren gedragen: het plegen van een zedendelict is niet per se het eindpunt. Er zijn mannen die een keer over de schreef gaan, gestraft worden en leren van hun fout.'

Wat het gedrag van mannen nog verscherpt, is het psychologische verschijnsel genaamd 'seksuele overperceptie'. Worden ze op een feestje of in de kroeg aangeraakt door een vrouw, of kijkt een vrouw ze in de ogen, dan denken mannen al gauw: ze wil me – terwijl dat helemaal niet zo hoeft te zijn.

'Dat blijkt uit experimenten in verschillende landen waarbij je mannen en vrouwen elkaar per ongeluk laat aanraken', zegt hoogleraar evolutionaire psychologie Van Vugt. 'Als je deelnemers achteraf vraagt of degene door wie ze zijn aangeraakt seksuele interesse in hen heeft, zeggen mannen veelal ja. Vrouwen zeggen nee.' Een Amerikaanse supermarkt die het personeel de opdracht gaf de klanten goed in de ogen te kijken, kwam daar volgens Van Vugt noodgedwongen van terug. Mannelijke klanten zagen die aandacht van het vrouwelijke supermarktpersoneel niet als een poging om de omzet op te krikken maar als een versiertruc.

Volgens mij gaat #MeToo alleen over mannen die aan vrouwen zitten die zich daar niet of moeilijk tegen kunnen verzetten omdat er een **machtsrelatie** is

Danielle Braun
corporate antropoloog

Mythes

Wat ook pleit voor de evolutionair-psychologische theorie is dat als je mannen vraagt waarvan ze spijt hebben op seksueel gebied, het antwoord vaak is dat ze op een bepaald moment geen avances maakten. Vrouwen hebben juist vaak spijt dat ze met een bepaalde man geslapen hebben. Ze vinden al snel dat ze niet terughoudend genoeg, niet selectief genoeg zijn geweest. Van Vugt: 'Vrouwen hebben een sterke voorkeur voor een partner met middelen, iemand die voor ze kan zorgen tijdens de zwangerschap en de lactatie: een zekere aanvoer van voeding en bescherming is belangrijk. Dus vrouwen zijn erbij gebaat voor iemand te gaan met een hoge status, goed salaris, steady baan. In samenlevingen met veelwifverij zijn vrouwen liever de tweede vrouw van een rijkard dan de eerste van een pauper. Omgekeerd is dat niet zo: mannen zijn niet per se op zoek naar vrouwen met geld of veel middelen.'

Volgens seksuoloog Leusink is (mannelijke) seksualiteit een constructie van meerdere mythes. *Boys will be boys*, hij kan er niks aan doen dat hij zomaar een klap op billen geeft of iemand vol op de mond zoent, het zijn z'n hormonen. Daar zit een cruciale denkfout. Dat je als man niet verantwoordelijk zou zijn voor wat je met je fysieke reactie doet. Je mag, nee je moet je als man leren beheersen.'

Dat, zegt Leusink, is nou precies wat ons onderscheidt van dieren. 'Tuurlijk speelt biologie een rol, maar uiteindelijk is het een leerproces.'

Vrouwen krijgen volgens de seksuoloog een tegenovergestelde boodschap aangeleerd: als vrouw hoor je niet te flirten, wees lief, vriendelijk, netjes, pas op. Wees voorzichtig, wees geen slet. Voor je het weet ben je zwanger of word je misbruikt.

Een andere mythe waarop ons seksbeeld volgens de seksuoloog is gebaseerd, is de gedachte dat seks iets spontaans is. Een overweldigende oprisping, waarvoor we geen verantwoording hoeven te dragen. Alsof je meteen iets zou moeten doen met seksuele opwinding. Alsof de penis als een stem of signaal is, waarnaar we moeten luisteren, en dat we niet snappen dat er wederkerigheid nodig is voor seks. De man heeft nu eenmaal behoeftes, dat snapt de vrouw toch ook wel - dat idee.

Blauwe ballen, ook zoiets. 'Dat fabeltje heeft wel een achtergrond. Er is een groep mannen die niet kan klaarkomen. Zij krijgen op termijn pijn in hun ballen', zegt Leusink. Maar het idee dat elke niet ingeloste seksuele handeling in ondragelijke pijnen aan het klokkenspel zou resulteren? Klinkklare onzin.

Misplaatster nog vindt Leusink de redenering die uit de mythe van de blauwe ballen voortvloeit: dat je een ander verantwoordelijk zou mogen maken voor jouw seksualiteit. 'Dan ga je toch lekker masturberen voor de ontlading.'

Macht

Gaat #MeToo over seks of over macht? Deskundigen zijn het erover eens dat macht een grote rol speelt in die zin dat de daders machtsposities bekleden als topbestuurder, casting-directeur of als priester. Daarom zitten mannen vaak aan de daderkant

Er is geen rechtstreekse relatie tussen testosteron en grensoverschrijdend gedrag. Mannen met meer testosteron zijn niet vaker zedendelinquent

Peter Leusink
huisarts en seksuoloog

in #MeToo-situaties. Zodra er in organisaties meer vrouwen op leidinggevende posities komen, en de machtsverhoudingen gelijkjer worden, neemt het aantal klachten over seksuele intimidatie af. Dat is de ervaring van corporate antropoloog Braun, bijvoorbeeld bij de politieorganisatie.

Kortom, macht faciliteert wangedrag, maar is machtswellust ook een drijfveer? Of is het lust?

Corporate antropoloog Braun houdt het, wat #MeToo betreft, op macht. 'Volgens mij gaat #MeToo alleen over mannen die aan vrouwen zitten die zich daar niet of moeilijk tegen kunnen verzetten omdat er een machtsrelatie is. Die is er op de dansvloer bijvoorbeeld niet. Daar kun je makkelijk nee en stop zeggen als iemand onder je rok grijpt. Dat is seksuele intimidatie, ook erg, maar wat mij betreft gaat #MeToo over machtsverhoudingen en in mindere mate over seks.'

Evolutionair psycholoog Van Vugt houdt niet van deze 'theorie uit de feministische hoek, seks als manier om vrouwen onder de duim te houden'. Hij ziet seks als een uitruil. Ook bij de meeste apensoorten geven de mannetjes de vrouwen voedsel in ruil voor seks. Op een meer beschaafd niveau is dat bij mensen ook het geval, mits het natuurlijk met wederzijds goedvinden gebeurt.'

Seks als machtswellust? Forensisch psycholoog Wineke Smid houdt het op lust. 'De kern van #MeToo is seks en lust. De dader wil iets en neemt het: seks op zijn voorwaarde en op het moment dat hij dat wil, dat is macht, maar het doel is toch echt het bevredigen van seksuele lust en niet de vrouw onderdrukken.'

Ontoelaatbaar

Waar de grote piek van slachtoffers van seksueel geweld ligt, doet vermoeden dat seksuele lust hoe dan ook een rol speelt. Dat zijn namelijk meisjes vanaf 14, 15 jaar tot begin 20 - onafhankelijk van de leeftijd van de plegers. Forensisch psycholoog Wineke Smid noemt het 'antisociaal' om jonge meisjes lastig te vallen, maar 'biologisch gezien niet afwijkend om ze aantrekkelijk te vinden'. Waarom deze groep vaker het slachtoffer is? 'Het weerspiegelt de mannelijke seksualiteit. Jonge vrouwen zijn het aantrekkelijkst en het is de kwetsbaarste groep.'

Is dat soort hufterig gedrag, naar jonge meisjes sissen, onderdeel van een soort grensoverschrijdend seksueel continuüm waarin verkrachting het akelige eindpunt is en het ongevaagd betasten van een vrouwenborst ergens in het midden ligt? 'Ja', zegt filosoof Sleutels. Het is allemaal impertinent en ontoelaatbaar. Los van het geslacht. Het zijn dingen die mensen niet behoren te doen. Verkrachting is het uiterste op deze schaal.'

De andere experts vinden verkrachting niet in het rijtje thuishoren, omdat het 'abnormaal' seksueel gedrag is. Evolutionair psycholoog Van Vugt: 'Seks is geslachtsverkeer op basis van consensus. Als een vrouw nee zegt, is de 'normale' man biologisch geprogrammeerd om te stoppen en een andere vrouw te gaan versieren. Verkrachten was in de kleinschalige wereld van onze voorouders op de oersteppe 'waarschijnlijk geen voordelige strategie', aldus Van Vugt, om

De dader wil iets en neemt het: seks op zijn voorwaarde en op het moment dat hij dat wil, dat is macht, maar het doel is toch echt het bevredigen van seksuele lust

Wineke Smid
forensisch psycholoog

dat er represailles volgden. Het gebeurde wel, maar dan in exceptionele omstandigheden, zoals oorlogssituaties ver van huis.

Waarom er dan toch mannen zijn die verkrachten? Van Vugt: 'Het kan zijn dat mannen met een hele erge seksdrive toch hun kans grijpen als ze zich onkwetsbaar wanen.' En hoe hoger aan de top, des te onaantastbaarder men zich doorgaans waant. Om met Trump te spreken: *grab them by the pussy*.

Ook cultureel antropoloog Braun vindt een verkrachting niet 'normaal'. Maar het lastige is dat er voortgaand aan een verkrachting van alles gebeurt waarvan het veel onduidelijker is wat nog normaal of gewenst is. Daar worstelen slachtoffers mee. Die hand op je bil, is dat nou normaal? En denk je er te lang over na, lijkt het alsof je die hand accepteert en wordt het moeilijker om daarna alsnog aan de rem te trekken.'

In afhankelijkheidsrelaties is de verwarring nog groter en lijkt het alsof vrouwen vaak bevriezen als ze worden lastiggevallen, stelt filosoof Sleutels. 'Een typisch sociaal-cultureel fenomeen.' Een vreemde die je betast op de dansvloer geef je sneller een mep dan je baas die je het leven zuur kan maken.

Geen enkele #MeToo-dader ziet zichzelf als zieke perverseling. Daarom moeten we daders niet zo framen dat niemand zich er meer in herkent, zegt forensisch psycholoog Wineke Smid. In haar werk heeft Smid voornamelijk te maken met plegers van aanrandingen en verkrachtingen, maar het scala aan seksueel grensoverschrijdend gedrag is groter.

De groep perverselingen is ook werkelijk klein, zegt Smid. Mannen die vooral of alleen opgewonden worden van seks met kinderen of verkrachtingsseks? Het bestaat, maar het is een minderheid. 'De overgrote meerderheid van seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt gepleegd door mannen zonder afwijkende seksuele voorkeuren.'

Smid zou graag zien dat mannen zich meer mengen in het #MeToo-debat. 'Je hebt vrouwen nodig die de grenzen aangeven en mannen die luisteren en zeggen: ik heb nooit beseft dat mijn gedrag onwenselijk kan zijn, maar nu begrijp ik het.'

Bijsturen

Oerbrein of niet, uitwendige zwellichamen en testosteronische zelfoverschatting ten spijt, geen enkele voorprogrammering is een excuus voor #MeToo-gedrag zeggen de deskundigen eensgezind.

Gedrag is bij te sturen, om te buigen. Culturele factoren kunnen de seksuele strategieën van mannen en vrouwen veranderen. Daar gaat #MeToo over: willen we een samenleving waarin mannen hun kans grijpen om zoveel mogelijk seks te krijgen of niet?

Voor de Weinstein is het te laat, maar hoe jonger, hoe kneedbaarder. Dat hele idee van mannen die stoer moeten zijn, vrouwen moeten scoren – het zit diep in ons manbeeld verankerd, zegt huisarts en seksuoloog Peter Leusink. Daarom is de hoeveelheid #MeToo-verhalen ook zo overweldigend.

De daders zijn geen enge mannen

**SEKS IS
geslachtsverkeer
op basis van
consensus. Als
een vrouw nee
zegt, is de
'normale' man
biologisch
geprogram-
meerd om te
stoppen en een
andere vrouw te
gaan versieren**

Mark van Vugt
hoogleraar evolutionaire
psychologie

in bosjes. Het zijn de jongens die naar festivals, clubs en feesten gaan. Jongens die geen idee hebben hoe je een meisjes moet versieren en dan maar een beetje beginnen te graaien, jongens die in een roes van alcohol, drugs en jeugdige bravoure geen grenzen zien of willen zien.

Daarom moeten we onze zonen beter opvoeden, zegt Leusink. 'Als ouders, maar ook als docenten, sportleraren of trainers. Voorbeeldfiguren moeten laten zien wat goed gedrag is. 'En een jongen die de fout in gaat, mag ook terugkomen op #MeToo-gedrag. Sorry, ik had een dronken kop en ik had niet moeten proberen om aan je billen te zitten.'

Leusink hoopt dat er meer mannen zullen opstaan die de voetbalkantinecultuur aan de kaak stellen. Die niet meelachen als er een vrouwonvriendelijke grap wordt gemaakt, maar die laten zien hoe je fatsoenlijk met vrouwen omgaat. 'Dat is belangrijker dan vrouwen op weerbaarheidstraining.'